

17. Light, J., McNaughton, D., & Caron, J. (2019). New and emerging AAC technology supports for children with complex communication needs and their communication partners: State of the science and future research directions. *Augmentative and Alternative Communication*, 35(1), 26–41. <https://doi.org/10.1080/07434618.2018.1557251> [in English].
18. Beukelman, D. & Mirenda, P. (2005). *Augmentative and alternative communication: Supporting children and adults with complex communication needs*. 3rd ed. Paul H. Brookes, Baltimore, MD. [in English].
19. Chaika, M. S. (2025). Systema rozvytku komunikatyvnoi diialnosti doshkilnykiv z kompleksnymy porushenniamy zasobamy alternatyvnoi komunikatsii (dysertatsiia doktora filosofii). [System for developing communicative activities of preschoolers with complex disorders using alternative communication methods]. Ukrainyskyi derzhavnyi universytet imeni Mykhaila Drahomanova, Kyiv. [in Ukrainian].
20. Janssen, M. J., Riksen-Walraven, J. M., & van Dijk, J. P. M. (2002). Enhancing the quality of interaction between deafblind children and their educators. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 14(1). [in English].
21. Meyer, A., Rose, D. H., & Gordon, D. (2014). *Universal Design for Learning: Theory and Practice*. CAST. [in English].
22. Leshchii, N. P. (2020). Sutnist psykholoho-pedahohichnoho suprovodu shkolariv zi skladnymy porushenniamy rozvytku v umovakh osvithnoho protsesu osvithno-reabilitatsiinoho tsentru. [The essence of psychological and pedagogical support for schoolchildren with complex developmental disorders in the educational process of an educational and rehabilitation center]. *Innovatsiina pedahohika*, 23(1), 55–58. https://doi.org/10.32843/2663_6085/2020/23-1.12 [in Ukrainian].

Матеріал надійшов до редакції 12.01.2026

Прорецензовано 30.01.26

Схвалено до друку 5.02.2026

УКД 159.922.7

Вероніка Мельник,

здобувач третього рівня вищої освіти

освітньо-наукової програми Психологія

E-mail: v.melnyk.asp@kubg.edu.ua

ORCID ID: 0009-0009-3011-5179

Veronika Melnyk,

Postgraduate Student of Psychology

Кафедра психології особистості та соціальних практик
Факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
вул. Бульварно-Кудрявська 18/2, Київ, 04053, Україна

Department of Personality Psychology and Social Practices
Faculty of Psychology, Social Work and Special Education
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
18/2 Bulvarno-Kudriavska Str, Kyiv, 04053, Ukraine

ОГЛЯД МЕТОДІВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА

OVERVIEW OF PSYCHOLOGICAL TESTING OF THE EDUCATIONAL ACTIVITIES OF CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDERS

Анотація. Мета статті полягає в створенні переліку методик психологічної діагностики дітей з розладами аутистичного спектра для виявлення особливостей їхнього розвитку та планування освітньої діяльності. Застосування описаних методик у процесі первинного обстеження молодшого школяра з аутизмом дає можливість з'ясувати його готовність до початку навчання, особливості когнітивних функцій, сенсомоторні явища, рівень комунікативно-мовленнєвих ознак соціальної поведінки, сильні та слабкі сторони розвитку задля розробки індивідуальної програми освітнього маршруту. Методологія дослідження побудована на теоретичному аналізі іншомовної літератури та узагальнені поняття про діагностичні методи в контексті навчального процесу учнів з розладами аутистичного спектра українських закладах освіти. У тексті представлено огляд таких діагностичних методик: QNST-3R, ASIEP-3, ABLLS-R, SSP, SCSP2, PEP-3. Наукова новизна полягає у систематизації психологічних методів діагностики специфіки освітньої діяльності школярів з аутизмом на основі міжнародних наукових джерел. Висвітлено фактологічну інформацію про розробників кожного методу, призначення, переваги та особливості застосування. Також запропоновано багатофункціональність описаних методів для потенційних досліджуваних, а саме:

перспективи подальшого використання діагностичних даних у процесі комплексного супроводу командою фахівців навчального закладу дитини з розладом аутичного спектра перед запуском і під час ведення активної освітньої діяльності. Стаття доводить необхідність ретельного підбору адекватного методу психологічної діагностики задля успішного обстеження школярів з розладами аутистичного спектра з урахуванням нейропсихологічного функціонування організму дитини. Опираючись на відомості про стан сенсомоторного розвитку, прояви соціальної поведінки, рівень саморегуляції, здатності до навчованості та інші унікальні особливості кожного вихованця з особливими потребами, психологи та спеціальні педагоги матимуть змогу розробити максимально ефективну програму освітньої діяльності.

Ключові слова: психологічна діагностика; нейропсихологічне обстеження; освітня діяльність; спеціальна психологія; розлади аутистичного спектра; інклюзивна освіта

Abstract. The purpose of the article is to provide a list of psychological assessment methods for children with autism spectrum disorders to identify the characteristics of their development and to plan educational activities. The application of the described methods in the process of the initial examination of a younger schoolchild with autism allows determining their readiness to start learning, the characteristics of cognitive functions, sensorimotor phenomena, the level of communicative and signs of social behavior, and the strengths and weaknesses of their development in order to develop an individual educational program. The research methodology is based on a theoretical analysis of foreign-language literature and generalized concepts of diagnostic methods in the context of the educational process for students with autism spectrum disorders in Ukrainian institutions. The text provides an overview of the following diagnostic methods: QNST-3R, ASIEP-3, ABLLS-R, SSP, SCSP2, PEP-3. The scientific novelty is the systematization of psychological methods for diagnosing the specifics of educational activities of schoolchildren with autism based on international scientific sources. The article highlights factual information about the developers of each method, its purpose, advantages, and features of application. It also suggests the multifunctionality of the described methods for potential subjects, the prospects for further use of diagnostic data in the process of comprehensive support by a team of specialists at an educational institution for a child with autism before the start and during active educational activities. The article proves the need for careful selection of an effective method of psychological diagnosis for the successful examination of schoolchildren with autism spectrum disorders, taking into account the neuropsychological functioning of the child. Based on information about the state of sensorimotor development, social behavior, level of self-regulation, teachability, and other unique characteristics of each student with special needs, psychologists and special educators will be able to develop the most effective educational program.

Key words: psychological testing; neuropsychological examination; educational activities; special psychology; autism spectrum disorders; inclusive education

Актуальність дослідження. Останні два десятиліття увагу світової спільноти нейропсихологів і спеціальних педагогів привертає стрімке зростання кількості дітей з аутизмом. Найбільш ймовірною причиною визнається модернізація психолого-педагогічних досліджень розладів аутистичного спектра та раннє виявлення діагностичних ознак (Когутяк, 2014; Kanne, Randolph & Farmer, 2008). Спостерігається така закономірність: з одного боку, вдосконалення методологічних підходів встановлення діагнозу «аутизм» підвищує число поширення, водночас тенденція збільшення популяції осіб з аутизмом посилює потребу диференційної та поглибленої діагностики з метою подальшого планування успішного корекційно-розвиткового втручання.

Літвінова О. В. і Мойсеєнко І. М. (Літвінова, 2013; Мойсеєнко, 2019) розкривають значення нейропсихологічної діагностики, яка поступово поширюється в Україні, однак перебуває у стані доопрацювання інструментарію. Сутність нейропсихологічної специфіки методів обстеження сприяє висвітленню прихованих порушень психофізичного розвитку через мозкові механізми когнітивних процесів, психічного впливу на регуляцію поведінки, що є вкрай необхідним у контексті допомоги дітям з розладами аутистичного спектра. Одна з їхніх діагностично важливих ознак пов'язана з проблемами сенсомоторної сфери внаслідок дезінтеграції аналізаторних систем і обробки інформації відповідними мозковими відділами, що змушує викривлено сприймати навколишні подразники й неадекватно реагувати у відповідь. «У сенсорно-перцептивних порушеннях, які є складовою розладів аутистичного спектра, виділяють таке явище як сенсорну домінантність», – стверджують Драченко В., Семенюк О. (Семенюк & Драченко, 2023: 40). Так пояснюється значне переважання чутливості певних аналізаторів, що зумовлює стереотипні форми поведінки як спосіб самозаспокоєння, також недорозвиток емоційно-вольової сфери осіб з аутизмом, що своєю чергою значно ускладнює соціалізацію та перебування в колективі, як-от, у закладі освіти.

Наразі відсутній цілком доступний спосіб перетворення рекомендацій з нейропсихологічного висновку у практичне планування освітнього процесу, що унеможливорює міцний зв'язок між процесами діагностики та академічного партнерства фахівців для успішного супроводу дитини, своєчасного розпізнавання й втручання, соціальної адаптації (Когутяк, 2014; Kanne, Randolph & Farmer, 2008).

Аналіз попередніх досліджень та публікацій. Значний внесок у дослідження теоретичних положень та практичних аспектів вікової та педагогічної психології зробили такі вітчизняні вчені: Заброцький М. М., Сергеєнкова О. П., Тарасун В. В., Токарева Н. М., Чуприков А. П., Шеремет М. К. Варто відзначити праці зі спеціальної психології й педагогіки, покладені в основу розбудови сучасної інклюзивної освіти для дітей з аутизмом, зокрема, за авторства Багрій Я. Т., Базима Н. В., Бочелюк В. Й., Дробіт Л. Р., Душка А. Л., Качмарик Х. В., Літвінова О. В., Логвінова І. П., Марценковський І. А., Недозим І. В., Островська К. О., Романчук О. І., Скрипник Т. В., Товкес Ю. В., Хворова Г. М., Шульженко Д. І. Особливо актуальною проблемою лишається питання психолого-педагогічної адаптації дітей з розладами аутистичного спектра в загальноосвітньому просторі, що розпочинається з чітко встановленого висновку про рівень розвитку майбутнього школяра.

Тому метою статті є теоретичний огляд та структуризація переліку методик психологічної діагностики дітей з розладами аутистичного спектра для виявлення особливостей їхнього розвитку для планування освітньої діяльності.

Процедуру дослідження зосереджено на теоретичному аналізі та репрезентації новітніх наукових публікацій на тему методологічної процедури психодіагностичного процесу виявлення готовності дітей з розладами аутистичного спектра до навчального процесу, а також для моніторингу успішності освітньої діяльності під час здійснення психолого-педагогічного супроводу учнів з аутизмом у вітчизняних закладах освіти.

Результати дослідження У момент початку шкільного навчання, приблизно в 6-7 річному віці, добре розвинута права півкуля дитячого мозку, яка умовно відповідає за образне мислення, рухову активність, темпо-ритмічні відношення

й сенсорні відчуття. Проте правила закладу освіти вимагають від учня тривалого утримання сидячого положення тіла, засвоєння графічних позначень літер і цифр, продукування мислення у письмовому вигляді через внутрішнє мовлення, що притаманне для дозрівання лівої півкулі близько 9 років. Найпоширенішими педагогічними критеріями готовності дитини до початку навчання вважаються сформовані навички читання, писання та рахування. Тобто педагогічний підхід передбачає встановлення розумових здібностей та навіть базових академічних умінь (виконання завдань з математики, рідної й іноземної мов, творчої діяльності), що не може свідчити про практичне застосування знань та адаптацію молодшого школяра до закладу освіти. Саме тому навчання молодших школярів часто недоступне їх природньому розвитку та викликає зниження самооцінки, відсутність мотивації, фрустрацію (Таран, 2010; Тарасун, 2008).

У цьому разі доречніше говорити про психологічний аспект виявлення підготовки дитини до шкільного навчання, а саме характеристику психологічних якостей задля гармонійного входження у нові умови провідної активності. Таран О. П. (Таран, 2010) пропонує такий список складових психологічної готовності до освітньої діяльності: особистісна, яка передбачає достатню мотивацію, спрямованість та самоконтроль у процесі навчання; соціальна, що враховує комунікативно-мовленнєву компетентність та соціальну активність; інтелектуальна, яку наповнюють когнітивні процеси, здатність до опанування програмою та сенсомоторні навички. Цікавим фактом є те, що кожен з вказаних складників має дисфункціональний стан в однієї категорії потенційних учнів – у дітей з розладами аутистичного спектра.

У сучасному міжнародному класифікаторі діагностичних критеріїв DSM-5 від Американської психіатричної асоціації (American Psychiatric Association, 2022) РАС мають ідентифікатор «F84.0» в розділі нейророзвиткових порушень (на рівні зі Синдромом дефіциту увагу та гіперактивності, інтелектуальними дисфункціями, комунікативними і руховими видами дизонтогенезу). В цьому довіднику розлади аутистичного спектра характеризуються такими ключовими симптоми, як дефіцит соціальної комунікації, тобто труднощі взаємної міжособистісної взаємодії, що проявляється через проблеми у вербальній та

невербальній комунікації, а також специфічні повторювані прояви поведінки, наприклад, обмежений репертуар рухів, діяльності та інтересів.

Дослідники міжнародного рівня звернули увагу, що визначним фактором виконання повсякденних справ і успішності соціальної поведінки людини є повноцінний розвиток сенсорної інтеграції організму. Вперше поняття описала американська реабілітологиня Ayres A. J. (Скрипник, Бірюкова, & Савченко, 2019). , а згодом теорія сенсорної інтеграції стала центром уваги науковців в галузі психології осіб з аутизмом (Kanne, Randolph, & Farmer, 2008; Roley, Mailloux, Parham, Schaaf, Lane, & Cermak, 2015).

Сильною стороною людей з аутичним розвитком є зорове сприймання, натомість імітаційний праксис значно порушений. Враховуючи, що соціальна активність у закладі освіти тісно пов'язана з навчанням за повторенням і наслідуванням, а успішність виконання завдань – з вестибулярними білатеральними функціями, соматосенсорним сприйманням, виконанням вербальних інструкцій, можна стверджувати, що сенсорна реактивність є основною проблемою освітнього процесу дітей з РАС (Roley, Mailloux, Parham, Schaaf, Lane, & Cermak, 2015).

З огляду на наукову доведеність теорії інтеграції аналізаторних систем, варто опиратися на діагностичні методи, які враховують унікальність сенсомоторного розвитку досліджуваних з РАС. Тому розглянемо затверджений перелік валідних методів психологічної діагностики (Наказ МОЗ України № 2118, 2023).

I. Швидкий неврологічний скринінговий тест, третє видання (QNST-3R – Quick Neurological Screening Test – 3 Reviewed) обґрунтовано групою науковців: Martin N., Mutti M., Spalding N., Sterling H. (Наказ МОЗ України № 2118, 2023; Miller, Maricle, Bedford, & Gettman, 2022). Метод кількісно вимірює стан рухової координації, моторного планування та контролю; оцінює ступінь сенсорної інтеграції в осіб віком від 5 років до 80 років. QNST-3R як стандартизовану оцінку можуть здійснювати реабілітологи, ерготерапевти, спеціальні педагоги, клінічні та практичні психологи, адже, доведено, неврологічні процеси прямо впливають на проблеми навчання через дефіцит моторного та сенсорного розвитку, когнітивну діяльність та щоденне функціонування.

Метод QNST-3R складається з серії 11 завдань та двох додаткових елементів, що можна виконати та оцінити приблизно за 30 хвилин, ретельно дослідивши низку процесів, серед яких загальна й дрібна моторика, зорове та слухове сприймання, тактильна й кінестетична обробка, рухове планування та контроль, усвідомлення просторових відношень, відчуття рівноваги, швидкості та ритму. Містить позиції традиційних неврологічних обстежень, що вважають предикаторами труднощів у навчанні (Miller, Maricle, Bedford, & Gettman, 2022). Закономірно, описана методологія та призначення вдало доповнить комплекс плану обстеження школярів з аутизмом у процесі освітньої діяльності.

II. Інструмент скринінгу аутизму для планування освіти (Autism Screening Instrument for Educational Planning – ASIEP-3) призначено для оцінювання навчального прогресу дітей з аутизмом віком 2-14 років. Цей метод є стандартизованою п'ятикомпонентною шкалою диференційної діагностики школярів з труднощами у навчанні (Наказ МОЗ України № 2118, 2023; Cordeiro, Braden, Coan, Welnick, Tanda, & Tartaglia, 2020).

Інструмент містить такі підтести:

- 1) перелік ознак аутизму;
- 2) оцінка освітніх потреб (сприймання й продукування мови, посидючість, здатність до повторення та імітації, уявлення про власне тіло);
- 3) оцінка голосової функції через імпресивне та експресивне мовлення (стереотипність, зрозумілість, змістовність, орієнтація на комунікативну мету);
- 4) прогноз швидкості навчання (здатність до научуваності, опанування новим вміннями у форматі прямого навчання з підкріпленням);
- 5) оцінка взаємодії (реакція на навколишніх людей, вивчення комунікативної інтенції та соціальної поведінки в різних умовах).

Попри те, що стандартна процедура оцінювання не доступна для дітей старше тринадцяти років або молодше двох років, варіацію методики ASIEP-3 можна застосовувати протягом усього життя людини, використовуючи адаптовані матеріали та інструкції (Cordeiro, Braden, Coan, Welnick, Tanda, & Tartaglia, 2020). Завдяки ASIEP-3 педагоги й психологи мають змогу констатувати

стан освітньої діяльності учнів з РАС, розробити відповідний план навчальних компонентів і відслідковувати успішність реалізації компенсаторного впливу.

III. Оцінка базових мовних і навчальних навичок, переглянута версія (Assessment of Basic Language and Learning Skills – Revised – ABLLS-R) є засобом оцінювання базових мовленнєвих та навчальних навичок у дітей до 11 років з акцентом на фундаментальні лінгвістичні та функціональні здібності. Розробниками оригінального протоколу є Sundberg M. L. та Partington J. W. (Partington, Bailey, & Partington, 2016; Rababa, & Ayasrah, 2024), який охоплює 25 сфер розвитку і 544 навички за такими групами: навчання (15), академічні навички (4), самообслуговування (4), моторика (2). Більшість шкал ABLLS-R не вимагають вербальних відповідей, що підходить для діагностики дітей з інтелектуальною недостатністю, значними проблемами усного мовлення та аутизмом. Методика дає змогу уточнити рівень мовленнєвих, мовних і навчальних навичок, здатності до співпраці, прохання, ведення діалогу, також візуальної обробки інформації. Отримані результати виявляють пріоритети довгострокових і короткострокових освітніх цілей для написання індивідуальної програми розвитку учнів з особливими освітніми потребами.

IV. Короткий сенсорний профіль (Short Sensory Profile – SSP) і Шкільний супровід Сенсорного профілю 2 (School-Companion Sensory Profile 2 – SCSP2) – найпоширеніші інструменти виявлення сенсорних характеристик у дітей з розладами аутистичного спектру віком від 2 до 11 років (Dunn, 2008). Батьки, педагоги або інші дорослі, обізнані в сенсорній сфері дитини, заповнюють аркуші протоколу сенсорного профілю, наповнений 38 питаннями з семи шкал: тактильна чутливість, чутливість до смаку/запаху та до зорових/слухових подразників, чутливість до руху, пошук відчуттів, фільтрація слухових подразників, підвищена втомлюваність. Дані можуть використовуватися педіатрами в клінічних умовах і психологами освітніх закладів (Tomchek, & Dunn, 2007; Williams, Failla, Gotham, Woynaroski, & Cascio, 2018).

Предметом спостереження є реакції сенсорних систем (слухова, зорова, дотикова, рухова, оральна) та положення тіла в просторі. Дослідником відзначаються особливості уваги, поведінки, соціально-емоційного розвитку,

компоненти шкільного простору (підтримка, обізнаність, толерантність, доступність). Зрештою, встановлюються властиві організму дитини сенсорні патерни, до прикладу, Пошук, Уникнення, Чутливість, Реєстрація (Miller, Maricle, Bedford, & Gettman, 2022; Movallali, Nesayan, & Asadi Gandomani, 2017). Так, SCSP дає змогу оцінити сенсорні навички та їх вплив на продуктивність учня з аутичним спектром в навчальному середовищі з подальшою розробкою адаптованої освітньої програми, плануванням сприятливого фізичного приміщення, вдалого для опанування новими знаннями і вміннями.

V. Психосовітній профіль, третє видання (Psychoeducational Profile-Third Edition – PEP-3) – це індивідуалізоване оцінювання дітей 2–7.5 років із розладами аутистичного спектра за методикою програми TEACCH (Treatment and Education of Autistic and Communication Handicapped Children – лікування та навчання дітей з аутизмом і пов’язаними порушеннями комунікації), що ґрунтується на роботах американського доктора філософії з дитячої психології Schopler E. та його колег Lansing M. D., Marcus L. M., Reichler R. J. (Schopler, Lansing, Reichler, & Marcus, 2005). Команда обґрунтувала комплексну процедуру обстеження за двома напрямками:

1) шкала розвитку охоплює 7 сфер: наслідування, перцепція, дрібна моторика, загальна моторика, зорово-моторна координація, пізнавальні процеси, комунікація, активне мовлення)

2) шкала поведінки охоплює 4 сфери: встановлення контактів та емоційні реакції, гра і зацікавленість предметами, реакція на стимули, мова та мовлення.

Перевагами PEP-3 називають наповнення великою кількістю невербальних форм випробувань, що уніфікує всі категорії досліджуваних; гнучкість проведення за рахунок вільної послідовності виконання без обмеження в часі. Завдяки цій методиці аналіз даних можна провести на основі двох джерел – опитувальник для батьків і стандартизована шкала спостереження, завдання якої пропонуються психологом у ігровий спосіб для дитини. Важливо, що отримані показники спеціалісти не співвідносять з нормою, а саме аналізують за ступенем прояву для планування індивідуальної програми навчання (Лапін, & Мойсеєнко,

2019; Прокопчук, 2022; Chen, Chang, Tan, Lin, Huang, Chen, Jiang, Chang, & Shi, 2022; Fulton, & D'Entremont, 2013).

Оцінювання за методикою РЕР-3 здійснюється за трибальною шкалою, позаяк у переглянутій версії окрім встановлення висновків «сформовано» (2 бали) чи «не сформовано» (0 балів), впроваджено третій варіант – «формується» (1 бал). Отримані за субтестами результати дають можливість створити «Профіль віку розвитку», тобто якому біологічному віку відповідає стан сформованості психічних функцій індивідуально в певної дитини. Психоосвітній профіль надає відомості про рівень наявних учбових навичок у дитини й готовність до їх опанування, можливості шкільної адаптації, допомагає відслідкувати динаміку запропонованого психолого-педагогічного втручання. Клінічні психологи, дитячі психологи, педіатри можуть застосовувати РЕР-3 з метою оцінити здібності дитини з особливими потребами, з'ясувати її сильні й слабкі сторони в контексті навчання, оцінити стан певних сфер розвитку (комунікація, моторика та дезадаптивні форми поведінки), визначити приналежність до певної діагностичної групи, підібрати ефективний компенсаторний маршрут фахової допомоги (Островська, Качмарик, & Дробіт, 2017; Villa, Micheli, Villa, Pastore, Crippa, & Molteni, 2010).

Дєдов О. (Дєдов, 2014) стверджує, що метою діагностичного обстеження дитини перед початком шкільного навчання, передусім, є встановлення рівня розвитку за різними сферами відповідно до вікових норм. Тестування можна вважати попереднім ознайомленням дошкільника з типовими завданнями, що допоможе уникнути нераціональної емоційної напруги та утрудненої поведінки надалі. Також у процесі психолого-педагогічного огляду важливо виявити індивідуальні особливості дитини, щоб враховувати сильні та слабкі сторони в плануванні освітнього маршруту. До того ж, первинна оцінка є способом моніторингу динаміки змін протягом навчального року, систематично порівнюючи результати.

Об'єднаний колектив психотерапевтів Національної академії наук, Інституту медицини та Адміністрації соціального забезпечення США (Committee on Psychological Testing, 2015) надали звіт про засоби психологічної оцінки осіб

з аутизмом. Документ містить такі методи: спостереження, інструменти скринінгу, контрольні списки (чек-листи), шкали оцінювання та різні когнітивні тести. Кожен з обраних способів діагностики має враховувати інтелектуальні здібності досліджуваного, рівень мовленнєвого-комунікативного розвитку, властивості уваги й пам'яті, швидкість та спосіб аналітико-синтетичних властивостей. Тому, до прикладу, у випадку відсутності як експресивного, так і імпресивного мовлення в респондента, дослідник здійснює усне інтерв'ю чи письмове анкетування з близькими людьми, обізнаними про поведінкові особливості особи з РАС.

Островська К. О. (Островська, 2017) наголошує, що підібраний діагностичний інструментарій доцільно поетапно впроваджувати в процесі констатувального етапу дослідження: вивчення медичної документації та персональної інформації про дитину з аутизмом і її родину зі слів батьків (або інших офіційних представників); проведення поглибленої діагностики (функціональний стан окремих психічних процесів і загальний розвиток дитини, ступінь прояву аутизму). Зібрані дані піддають аналізу задля розробки індивідуальної програми розвитку в контексті освітнього маршруту дитини з особливими потребами.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ефективність комплексної допомоги дітям із аутистичними порушеннями починається з всебічного вивчення їхнього розвитку, що залежить від ретельного вибору відповідного методу психологічної діагностики. Проведення якісної психолого-педагогічної діагностики освітньої діяльності дітей з розладами аутистичного спектра стане підґрунтям для планування сприятливої індивідуалізованої освітньої програми задля оволодіння академічними вимогами, слідування правилам поведінки і максимально доступної соціалізації школяра в колективі.

Важливим питанням залишається закріплення у вітчизняній практиці педагогічної й спеціальної психології стандартів кваліфікації фахівців, яка дає можливість високоякісно здійснювати психологічну діагностику, сертифікації для проведення деяких ліцензійних методик і навіть окремих компонентів, добросовісно використовувати матеріали інструментарію. Тож перспективи

подальшого вивчення цього напрямку полягають в обґрунтуванні доцільності володіння професійними навичками з метою інтерпретації отриманих даних наукового рівня, дотримання морально-етичних принципів роботи, оперування досвідом для ефективної психологічної діагностики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Когутяк, Н. М. (2014). Методологічні пошуки в діагностичних дослідженнях типових когнітивних дефіцитів при розладах спектру аутизму. *Психологія особистості*, (1), 120–133.
2. Kanne, S. M., Randolph, J. K., & Farmer, J. E. (2008). Diagnostic and assessment findings: A bridge to academic planning for children with autism spectrum disorders. *Neuropsychology Review*, 18(4), 367–384. <https://doi.org/10.1007/s11065-008-9072-z>
3. Літвінова, О. В. (2013). Особливості процесу діагностики дітей з аутизмом. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна*, 22(2), 243–249.
4. Мойсеєнко, І. М. (2019). Аналіз методів діагностики сенсомоторного розвитку дітей з розладами аутичного спектра. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*, (15), 223–233.
5. Семенюк, О., & Драченко, В. (2023). Особливості психодіагностики дітей молодшого шкільного віку з РАС. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Психологія*, 2(58), 37–43. <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2023.2.6>
6. Таран, О. П. (2010). Психологічна готовність дитини до школи. *Шкільний світ*. 128.
7. Тарасун, В. В. (2008). Морфофункціональна готовність дітей з особливостями у розвитку до шкільного навчання: діагностика і формування. *Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова*. 294.
8. American Psychiatric Association. (2022). *Diagnostic And Statistical Manual Of Mental Disorders (5th ed., text rev.)*.
9. Скрипник, Т. В., Бірюкова, К. Д., & Савченко, М. Р. (2019). Використання психоосвітнього профілю для планування психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом у закладах освіти. *WayScience*, 295–299.
10. Roley, S. S., Mailloux, Z., Parham, L. D., Schaaf, R. C., Lane, C. J., & Cermak, S. (2015). Sensory integration and praxis patterns in children with autism. *American Journal of Occupational Therapy*, 69, 6901220010. <https://doi.org/10.5014/ajot.2015.012476>

11. Перелік валідних методів психологічної діагностики, які можуть використовуватися для проведення психологічної діагностики та оцінки якості психологічної допомоги (2023). *Наказ МОЗ України № 2118 (від 13 грудня 2023р.)*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0128-24#Text>
12. Miller, D. C., Maricle, D. E., Bedford, C. L., & Gettman, J. A. (2022). Best practices in school neuropsychology. *Wiley*. 640.
13. Cordeiro, L., Braden, M., Coan, E., Welnick, N., Tanda, T., & Tartaglia, N. (2020). Evaluating social interactions using the Autism Screening Instrument for Education Planning—3rd edition (ASIEP-3). *Brain Sciences*, 10(4), 248. <https://doi.org/10.3390/brainsci10040248>
14. Partington, J. W., Bailey, A., & Partington, S. W. (2016). A pilot study examining the test–retest and internal consistency reliability of the ABLLS-R. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 36(4), 405–410.
15. Rababa, M., & Ayasrah, S. (2024). The effectiveness of a training program based on the ABLLS-R in reducing stereotyped behaviors among children with autism spectrum disorder. *International Journal of Developmental Disabilities*, 70(6), 1068–1081.
16. Dunn, W. (2008). Harnessing teacher’s wisdom for evidence-based practice: Standardization data from the Sensory Profile School Companion. *Journal of Occupational Therapy, Schools, & Early Intervention*, 1(3–4), 206–214.
17. Tomchek, S. D., & Dunn, W. (2007). Sensory processing in children with and without autism. *American Journal of Occupational Therapy*, 61(2), 190–200.
18. Williams, Z. J., Failla, M. D., Gotham, K. O., Woynaroski, T. G., & Cascio, C. J. (2018). Psychometric evaluation of the Short Sensory Profile in youth with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 48(12), 4231–4249. <https://doi.org/10.1007/s10803-018-3678-7>
19. Movallali, G., Nesayan, A., & Asadi Gandomani, R. (2017). Psychometric properties of Dunn's Sensory Profile School Companion. *Journal of Rehabilitation*, 18, 194–201.
20. Schopler, E., Lansing, M. D., Reichler, R. J., & Marcus, L. M. (2005). Psychoeducational profile: TEACCH individualized assessment for children with autism spectrum disorders (3rd ed.). *Pro-Ed*.
21. Лапін, А. В., & Мойсеєнко, І. М. (2019). Аналіз діагностичного інструментарію для визначення стану психофізичного розвитку як необхідна складова забезпечення корекційно-розвивального маршруту дитини з розладом аутичного спектра. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*, 1(15), 173–188.
22. Прокопчук, Н. (2022). Використання психодіагностичних методик CASD та РЕР-3 у процесі виявлення й обстеження дітей з аутизмом. *Нова педагогічна думка*, (3(111)), 58–62. <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2022-111-3-58-62>

23. Chen, G. Z., Chang, W. L., Tan, W. W., Lin, Y. Y., Huang, L. L., Chen, M., Jiang, J. S., Chang, T. Y., & Shi, Y. (2022). Research on PEP-3 psychological education evaluation system for disabled children and autistic children in minority areas. *European Review for Medical and Pharmacological Sciences*, 26(16), 5786–5792. https://doi.org/10.26355/eurrev_202208_29516
24. Fulton, M. L., & D'Entremont, B. (2013). Utility of the Psychoeducational Profile–3 for assessing cognitive and language skills of children with autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 43(10), 2460–2471.
25. Островська, К. О., Качмарик, Х. В., & Дробіт, Л. Р. (2017). *Основи діагностики дітей з розладами аутистичного спектра*. Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка.
26. Villa, S., Micheli, E., Villa, L., Pastore, V., Crippa, A., & Molteni, M. (2010). Further empirical data on the psychoeducational profile–revised (PEP-R). *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 40, 334–341.
27. Дєдов, О. (2014). Діагностика готовності дітей до школи. Хотин, 194.
28. Committee on Psychological Testing, Including Validity Testing, for Social Security Administration Disability Determinations. (2015). Psychological testing in the service of disability determination. *National Academies Press*. <https://doi.org/10.17226/21704>
29. Островська, К. О. (2017). Методи діагностично-корекційної роботи з дітьми з аутизмом. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*, (9), 156–167.

REFERENCES

1. Kohutiak, N. M. (2014). Metodolohichni poshuky v diahnostychnykh doslidzhenniakh typovykh kohnityvnykh defitsytiv pry rozladakh spektru autyzmu. [Methodological research in diagnostic studies of typical cognitive deficits in autism spectrum disorders]. *Psykhologhiia osobystosti*, (1), 120–133. [in Ukrainian].
2. Kanne, S. M., Randolph, J. K., & Farmer, J. E. (2008). Diagnostic and assessment findings: A bridge to academic planning for children with autism spectrum disorders. *Neuropsychology Review*, 18(4), 367–384. <https://doi.org/10.1007/s11065-008-9072-z> [in English].
3. Litvinova, O. V. (2013). Osoblyvosti protsesu diahnostyky ditei z autyzmom. [Features of the process of diagnosing children with autism]. *Zbirnyk naukovykh prats Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiiienka. Serii: Sotsialno-pedahohichna*, 22(2), 243–249. [in Ukrainian].
4. Moiseienko, I. M. (2019). Analiz metodiv diahnostyky sensomotornoho rozvytku ditei z rozladamy autychnoho spektra. [Analysis of methods for diagnosing the sensorimotor development of children with autism spectrum disorders]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy*, (15), 223–233. [in Ukrainian].

5. Semeniuk, O., & Drachenko, V. (2023). Osoblyvosti psykhdiahnostyky ditei molodshoho shkilnoho viku z RAS. [Features of psychodiagnostics of primary school children with ASD]. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi akademii upravlinnia personalom. Psykholohiia*, 2(58), 37–43. <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2023.2.6> [in Ukrainian].
6. Taran, O. P. (2010). Psykholohichna hotovnist dytyny do shkoly. [Psychological readiness of a child for school]. *Shkilnyi svit*. 128. [in Ukrainian].
7. Tarasun, V. V. (2008). Morfofunktsionalna hotovnist ditei z osoblyvostiamy u rozvytku do shkilnoho navchannia: diahnostyka i formuvannia. [Morphofunctional readiness of children with developmental disabilities for school education: diagnosis and formation]. *Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M. P. Drahomanova*. 294. [in Ukrainian].
8. American Psychiatric Association. (2022). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed., text rev.). [in English].
9. Skrypnyk, T. V., Biriukova, K. D., & Savchenko, M. R. (2019). Vykorystannia psykhoosvitnoho profilu dlia planuvannia psykholoho-pedahohichnoho suprovodu ditei z autyzmom u zakladakh osvity. [Using psychoeducational profile for planning psychological and pedagogical support for children with autism in educational institutions]. *WayScience*, 295–299. [in Ukrainian].
10. Roley, S. S., Mailloux, Z., Parham, L. D., Schaaf, R. C., Lane, C. J., & Cermak, S. (2015). Sensory integration and praxis patterns in children with autism. *American Journal of Occupational Therapy*, 69, 6901220010. <https://doi.org/10.5014/ajot.2015.012476> [in English].
11. Perelik validnykh metodiv psykholohichnoi diahnostyky, yaki mozhut vykorystovuvatysia dlia provedennia psykholohichnoi diahnostyky ta otsinky yakosti psykholohichnoi dopomohy. (2023). [List of valid psychological diagnostic methods for psychological diagnosis and assessment of the quality of psychological assistance]. *Nakaz MOZ Ukrainy № 2118 vid 13 hrudnia 2023*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0128-24#Text> [in Ukrainian].
12. Miller, D. C., Maricle, D. E., Bedford, C. L., & Gettman, J. A. (2022). *Best practices in school neuropsychology*. Wiley. [in English].
13. Cordeiro, L., Braden, M., Coan, E., Welnick, N., Tanda, T., & Tartaglia, N. (2020). Evaluating social interactions using the Autism Screening Instrument for Education Planning—3rd edition (ASIEP-3). *Brain Sciences*, 10(4), 248. <https://doi.org/10.3390/brainsci10040248> [in English].
14. Partington, J. W., Bailey, A., & Partington, S. W. (2016). A pilot study examining the test–retest and internal consistency reliability of the ABLIS-R. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 36(4), 405–410. [in English].

15. Rababa, M., & Ayasrah, S. (2024). The effectiveness of a training program based on the ABLLS-R in reducing stereotyped behaviors among children with autism spectrum disorder. *International Journal of Developmental Disabilities*, 70(6), 1068–1081. [in English].
16. Dunn, W. (2008). Harnessing teacher's wisdom for evidence-based practice: Standardization data from the Sensory Profile School Companion. *Journal of Occupational Therapy, Schools, & Early Intervention*, 1(3–4), 206–214. [in English].
17. Tomchek, S. D., & Dunn, W. (2007). Sensory processing in children with and without autism. *American Journal of Occupational Therapy*, 61(2), 190–200. [in English].
18. Williams, Z. J., Failla, M. D., Gotham, K. O., Woynaroski, T. G., & Cascio, C. J. (2018). Psychometric evaluation of the Short Sensory Profile in youth with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 48(12), 4231–4249. <https://doi.org/10.1007/s10803-018-3678-7> [in English].
19. Movallali, G., Nesayan, A., & Asadi Gandomani, R. (2017). Psychometric properties of Dunn's Sensory Profile School Companion. *Journal of Rehabilitation*, 18, 194–201. [in English].
20. Schopler, E., Lansing, M. D., Reichler, R. J., & Marcus, L. M. (2005). *Psychoeducational profile: TEACCH individualized assessment for children with autism spectrum disorders* (3rd ed.). Pro-Ed. [in English].
21. Lapin, A. V., & Moiseienko, I. M. (2019). Analiz diahnostychnoho instrumentariiu dlia vyznachennia stanu psykho fizychnoho rozvytku yak neobkhidna skladova zabezpechennia korektsiino-rozvyvalnoho marshrutu dytyny z rozladom autychnoho spektra. [Analysis of diagnostic instruments for determining the state of psychophysical development as a necessary component of ensuring a corrective and developmental path for children with autism spectrum disorders]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy*, 1(15), 173–188. [in Ukrainian].
22. Prokopchuk, N. (2022). Vykorystannia psykhdiahnostychnykh metodyk CASD ta PEP-3 u protsesi vyivlennia y obstezhennia ditei z autyzmom. [Using CASD and PEP-3 as psychodiagnostic methods in the process of identifying and examining children with autism]. *Nova pedahohichna dumka*, (3(111)), 58–62. <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2022-111-3-58-62> [in Ukrainian].
23. Chen, G. Z., Chang, W. L., Tan, W. W., Lin, Y. Y., Huang, L. L., Chen, M., Jiang, J. S., Chang, T. Y., & Shi, Y. (2022). Research on PEP-3 psychological education evaluation system for disabled children and autistic children in minority areas. *European Review for Medical and Pharmacological Sciences*, 26(16), 5786–5792. https://doi.org/10.26355/eurrev_202208_29516 [in English].
24. Fulton, M. L., & D'Entremont, B. (2013). Utility of the Psychoeducational Profile–3 for assessing cognitive and language skills of children with autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 43(10), 2460–2471. [in English].

25. Ostrovska, K. O., Kachmaryk, Kh. V., & Drobit, L. R. (2017). Osnovy diahnostryky ditei z rozladamy autystychnoho spektra. [Basics of diagnosing children with autism spectrum disorders]. *Vydavnychiy tsentr LNU imeni Ivana Franka*. 124. [in Ukrainian].
26. Villa, S., Micheli, E., Villa, L., Pastore, V., Crippa, A., & Molteni, M. (2010). Further empirical data on the psychoeducational profile–revised (PEP-R). *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 40, 334–341. [in English].
27. Diedov, O. (2014). Diahnostryka hotovnosti ditei do shkoly. [Diagnosing children's readiness for school]. Khotyn. 194. [in Ukrainian].
28. Committee on Psychological Testing, Including Validity Testing, for Social Security Administration Disability Determinations. (2015). *Psychological testing in the service of disability determination*. National Academies Press. <https://doi.org/10.17226/21704> [in English].
29. Ostrovska, K. O. (2017). Metody diahnostychno-korektsiinoi roboty z ditmy z autyzmom. [Methods of diagnostic and corrective work with children with autism]. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvity. Pedahohichni nauky*, (9), 156–167. [in Ukrainian].

Матеріал надійшов до редакції 15.01.2026

Прорецензовано 31.01.26

Схвалено до друку 5.02.2026

УДК 376-056.264-053.5:37.013(477+100)

Ольга Невмержицька,

викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

E-mail: o.nevmerzhytska@kubg.edu.ua

ORCID ID 0009-0006-5275-3153

Olga Nevmerzhitska,

Lecturer, Department of Special and Inclusive Education

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

вулиця Бульварно-Кудрявська, 18/2,

м. Київ, 04053, Україна.

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,